

European bison restitution breeding center of the Białowieża National Park in the years 1929–1952, or about the return of the king of the forest to the motherland

Michał K. Krzysiak¹, Jarosław Tomana²

¹Białowieża National Park, Białowieża, Poland;

²ANIMALS Veterinary Clinic, Pszczyna, Poland.

The idea of reintroducing the European bison to the Białowieska Forest originated in the early 1920s in hunting circles that were at the same time fascinated by the protection of native wildlife. One idea, behind which was the state apparatus of the “young Poland”, was the creation of a state representative hunting ground in the Białowieska Forest. The other, behind which stood the Polish Hunting Association in Poznań, was the desire to lease a part of the forest and save the European bison within the framework of a hunting company, founded and financed by private persons. The environment of hunters and animal lovers around Władysław Janta-Pończyński and the Poznań Zoo decided to buy a pair of European bison for the Poznań Zoo from private funds due to the negative attitude of the ruling party towards the idea of leasing a part of the Białowieska Forest and passivity in financing the import of European bison to Poland. At the same time, the Poznań Municipality unsuccessfully tried to establish an enclosure near Poznań, which would be dedicated to breeding European bison. By making the European bison at the Poznań Zoo accessible to a wider public, animals became an object of great public interest and for the state not only a matter of nature protection, but also of prestige. Unfortunately, the animals did not successfully reproduce in the Poznań Zoo.

In 1927 the President of the Republic of Poland signed a decree prohibiting the killing of European bison under the threat of heavy fines, and in 1928 the government decided that Poland should join the International Society for the Protection of the European Bison. The issue of the protection and return of the European bison became a state matter. In December 1928, as part of the work of the Polish branch of the International Society for the Protection of the European Bison, a plan was drawn up to save the European bison with the

help of state funds, and the Białowieska Forest was chosen as the site for the restoration breeding. At the beginning of 1929, European bison were located on Polish territory in two breeding enclosures. In Pszczyna the European bison were owned by the Prince of Pless, and in Poznań they belonged to the Poznań Zoo.

Thank you to the commitment of the Polish government, sufficient funds were allocated to bring European bison from foreign centers and to create the right conditions for breeding in the Białowieska Forest. In 1928 Jan Jerzy Karpiński started his work in Białowieża, became the head of the Reserve Forest District and a great advocate of the restitution of the European bison. A 22-hectare reserve was established in the Białowieska Forest, divided into three enclosures. Thank you to the help and contacts of Dr. Jan Żabiński, the director of the Warsaw Zoo, it was possible to acquire the first European bison.

On September 19, 1929, the first European bison, a male BORUSSE, was brought to the reserve in the Białowieska Forest. He had an admixture of Caucasian subspecies, so his descendants were belonging to the lowland-Caucasian line. It was accompanied by the Kobold (a cross between European and American bison). In the early years of restoration, there was also interest in European and American bison hybrids, as it was not certain whether purebred European bison could be propagated. If so, the hybrids were to be a “reminder” of the species’ appearance. On October 10 of the same year, a female of the Białowieża line BISERTA was brought to the reserve.

In 1930, the first European bison of the lowland-Caucasian line was born in the Białowieża Reserve, named PUCHACZ, whose parents were BISERTA and BORUSSE. On August 29, 1930 a female of the Białowieża line BISKAYA arrived. At that time the State Forestry Directorate in Białowieża transferred the reserve and its care to the Białowieża National Park. Białowieża was also the place where the biological and hunting laboratory (the Forest Animal Disease Recognition Station) was established, which was in operation until 1951. Both during the Russian partition and after independence, veterinarians working in the Białowieska Forest (now in the Białowieża NP) were inseparably connected with European bison restoration breeding. The Bacteriological-Game Laboratory, whose task was veterinary supervision of breeding and research work on the European bison, was organized and managed by Dr. Konrad Wróblewski, a veterinarian who worked in Białowieża in 1906–1909 as a member of a commission for research on the European bison. The result of this research was a monograph by him, published in 1927 under the title “The European bison of the Białowieska forest”

On June 28, 1931, 20-year-old European bison GATCZYNA and HAGEN were transferred from the Poznań Zoological Garden to the Białowieża Reserve,

where they soon died of old age without leaving any offspring. In 1932, the reserve for European bison was expanded to 59 hectares, into the adjacent forest section No. 421. In 1933–1934, the veterinary and breeding care of the European bison was taken over by Dr. Jan Hay, later a professor at the Faculty of Veterinary Medicine in Warsaw.

In 1935, the Department of Reserves of the State Forest Research Institute established the principles and guidelines of a plan for the development of European bison breeding in Poland. According to this plan, breeding of the Białowieża line was to take place in Białowieża and Pszczyna, with the possibility of exchange of individuals between these centers. A game preserve in Smardzewice was selected for breeding hybrids. In the Niepołomicka Forest it was decided to keep European bison of the lowland-Caucasian line. In 1935, two animals of the Białowieża line were brought to Białowieża from the Stockholm Zoo. A 22-year-old female BILMA and a 6-year-old bull BIORN SON. In the same year Ludmila Baranowska-Błotnicka took over the veterinary care of the European bison in the breeding reserve. In the summer of the same year, a fight broke out between the two bulls BORUSSE and BIORN SON after the fence separating the enclosures was damaged. A few days later, BIORN SON fell as a result of injuries sustained in the fight. The lowland line lost a valuable bull. In an effort to breed only European bison with proven pedigrees, European and American bison hybrids kept in separate enclosures were gradually removed from the Białowieża reserve. By 1936, all European bison born in the reserve belonged to the lowland-Caucasian line.

On April 17, 1936, a 3-year-old bull PLISCH of the Pless lowland line was brought from Pszczyna to the Białowieża Reserve. This bull was of fundamental importance for the restitution of European bison in Białowieża. A year later, the first calf of the Białowieża line named POLKA was born since the beginning of the restoration. Her parents were BISCAYA and PLISCH. From 1937 until the outbreak of the war, veterinary care of the European bison was provided by Dr. Tomasz Ślósarski, a farmer and trained veterinarian. In 1938, by a decree of the Minister of Religious Confessions and Public Enlightenment, species protection was introduced for the European bison.

Just before the beginning of the World War II there were 17 European bison in the Białowieża Reserve. 8 individuals of the lowland line and 9 of the lowland-Caucasian line. From 1939 to 1941 the Białowieża Forest was under Soviet occupation. During this time, the animals in the reserve continued to be cared for by the pre-war staff of the Białowieża National Park, and veterinary care was provided by Władysław Demiaszkiewicz. In 1941, the German occupation began, during which the European bison were not properly cared for. The high mortality rate of the newborn calves and the poor health of the

adult animals were the result of negligence in feeding and proper care of the reserve. In the fall of 1943, the Germans released 5 European bison from the Białowieża Reserve, and in early June 1944, another 20 specimens. During the World War II European bison breeding in the reserve suffered heavy losses. As a result of the war and poaching, 11 animals died at that time. Thanks to the protection of the herd by partisans, 19 individuals were saved. In August 1944 the released European bison were successfully placed back in the reserve.

By the end of 1945, 22 European bison were living in the Białowieża reserve. Since 1946 the animals of the lowland Caucasian line, kept in separate enclosures, were systematically exported. The last individual of this line was exported in 1950. Since then, only European bison of the lowland line live in the Białowieża Reserve. In 1947 and 1948, 5 animals of the lowland line were brought to Białowieża from Pszczyna, as well as a BESTE cow born in the Berlin Zoo. In 1946 and 1947 the reserve was enlarged and its area increased to 203 hectares. In 1951, a new European bison reserve with an area of 43 hectares was put into operation, directly adjacent to the exhibition enclosure.

The steady increase in captive-bred European bison reduced the risk of extinction of the species, but it was the establishment of a free-ranging population that provided the opportunity to return the species to the wild. On September 13, 1952, the first two European bison were released from the breeding reserve into the Białowieska Forest. They were the one-year-old males POMRUK and POPAS. Another male was released into the wild in 1953. Two females were released successively in 1953 and 1955. The first calf in the wild was born in 1957.

Thanks to the role played by the Center for the Restoration of the European Bison in the Białowieża National Park in saving the species, the European bison was able to return to the wild. The success of the species' restitution in the Białowieża Reserve would not have been possible without the dedication and hard work of many people, including the staff of the Białowieża National Park. The center operated in Białowieża Park is not only a leading center for rearing lowland European bison, but also a place for preventive care and veterinary research. The latter is conducted in cooperation with veterinary institutes from Poland and Europe. The BNP European Bison Breeding Center is also a place where animal keepers, herd managers and veterinarians specializing in diseases of non-domesticated animals, as well as students of forestry, zootechnical and veterinary faculties gain experience.

Bibliography:

- Bajko P. 2004. Kalendarium białowieskiego żubra. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Bołbot M. 2019. Borusse i reszta. 90 lat restytucji żubra. BPN, Białowieża.
- Daszkiewicz P., Samojlik T., Ričkienė A., Fedotowa A. 2018. Puszcza Białowieska i żubr w publikacjach „Łowca Polskiego” w latach 1899–1939. *Analecta* 27 (2): 139–171.
- Grochmalicki J. 1933. Wyniki dziesięcioletniej hodowli żubra (*Bison bonasus* L.) w Polsce. Polski Oddział Międzynarodowego Towarzystwa Ochrony Żubra, Poznań.
- Krasińska M., Krasiński Z. A., Tokarska M. 2017. Żubr – monografia przyrodnicza. Chyra.pl, Białowieża.
- Krasiński Z. A. 1994. Restytucja żubrów w Białowieży w latach 1929–1952. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* 13 (4):3–23.
- Krasiński Z. A., Krasińska M., Raczyński J. 2016. Żubry nizinne i nizinno-kaukaskie w Puszczy Białowieskiej. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 72 (2):100–109.
- Krasiński Z. A. 2019. Odrodzenie żubrów w Puszczy Białowieskiej – 90 lat restytucji. Międzynarodowa Konferencja „Żubry w Białowieskim Mateczniku”. Białowieża. 72–75.
- Krzysiak M. K., Krasiński Z. A. 2019. Rola żubrów z Puszczy Białowieskiej w tworzeniu hodowli zamkniętych i wolnych w Polsce i Europie. Międzynarodowa Konferencja „Żubry w Białowieskim Mateczniku”. Białowieża: 76–78.
- Larska M., Krzysiak M.K. (red.) 2019. Kompendium ochrony zdrowia żubra (*Bison bonasus*). Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy, Puławy
- Sobociński W. 2020. Spór o restytucję – zapomniana koncepcja ratowania żubra *Bison bonasus* z lat 1921–1923. *Sylwan* 164 (10): 870–878.

Ośrodek hodowli restytucyjnej żubrów Białowieskiego PN w latach 1929–1952, czyli o powrocie króla puszczy do matecznika

Pomysł na ponowne sprowadzenie żubra do Puszczy Białowieskiej zrodził się na początku lat dwudziestych XX wieku w środowiskach łowieckich, zafascynowanych jednocześnie ochroną przyrody ojczystej. Jednym z pomysłów, za którym stał aparat państwowy „młodej Polski”, było utworzenie w Puszczy Białowieskiej rządowego łowiska reprezentacyjnego. Drugim, za którym stał Polski Związek Myśliwych w Poznaniu, chęć dzierżawy części Puszczy i ratowanie żubrów w ramach spółki myśliwskiej, założonej i finansowanej przez osoby prywatne. Środowisko myśliwych i miłośników zwierząt skupionych wokół Władysława Janty-Połczyńskiego i Ogrodu Zoologicznego w Poznaniu z powodu nieprzychylności strony rządowej do pomysłu dzierżawy części Puszczy Białowieskiej i bierności w finansowaniu sprowadzenia żubrów do Polski, postanowiło zakupić ze środków prywatnych parę żubrów do poznańskiego ogrodu zoologicznego. Jednocześnie środowisko poznańskie bez powodzenia próbowało utworzyć zwierzyniec pod Poznaniem przeznaczony do hodowli żubrów. Udostępnienie szerszej publiczności żubrów w poznańskim ogrodzie zoologicznym sprawiło, że żubr stał się obiektem ogromnego zainteresowania opinii

publicznej, a dla państwa sprawą nie tylko ochrony przyrody, ale również prestiżu. Niestety zwierzęta w ZOO Poznaniu nie rozmnażały się z sukcesem.

W 1927 roku Prezydent Rzeczypospolitej podpisał dekret o zakazie polowania na żubry pod groźbą surowych kar finansowych, a w 1928 roku rząd podjął decyzję o przystąpieniu Polski do Międzynarodowego Towarzystwa Ochrony Żubra. Sprawa ochrony i restytucji żubra stała się sprawą państwową. W grudniu 1928 roku, w ramach prac Polskiego Oddziału MTOŻ, powstał plan ratowania żubra w oparciu o fundusze państwowe, a na miejsce hodowli restytucyjnej wybrano Puszcę Białowieską. Na początku 1929 roku żubry na terenach Polski były w dwóch hodowlach. W Pszczynie żubry były własnością księcia von Pless, a w Poznaniu należały do poznańskiego ogrodu zoologicznego.

Zaangażowanie się polskiego rządu zapewniło odpowiednie środki finansowe na sprowadzenie żubrów z zagranicznych hodowli i stworzenie odpowiednich warunków do hodowli żubrów w Puszczy Białowieskiej. W 1928 roku pracę w Białowieży rozpoczął Jan Jerzy Karpiński, który objął stanowisko kierownika nadleśnictwa Rezerwat i stał się wielkim orędownikiem restytucji żubra. W Puszczy Białowieskiej powstał zwierzyńiec o powierzchni 22 ha, podzielony na trzy zagrody. Dzięki pomocy i kontaktom dra Jana Żabińskiego, dyrektora warszawskiego ogrodu zoologicznego, udało się zakupić pierwsze żubry.

19 września 1929 roku do zwierzyńca w Puszczy Białowieskiej przywieziono pierwszego żubra, samca BORUSSE. Miał on domieszkę krwi żubra kaukaskiego i dlatego żubry pochodzące od niego zostały zaliczone do linii żubrów nizinno-kaukaskich. Towarzyszył mu żubrobizon Kobold. W pierwszych latach restytucji interesowano się również mieszańcami żubra i bizona ponieważ nie było pewności, że uda się rozmnożyć żubry czystej krwi. Gdyby tak się stało, mieszańce miały być „pamiątką” wyglądu żubra. 10 października tego samego roku do zwierzyńca w Białowieży przywieziono samicę linii białowieskiej BISERTE.

W 1930 roku, w zwierzyńcu białowieskim, urodził się pierwszy żubr linii nizinno-kaukaskiej któremu nadano imię PUCHACZ, a rodzicami byli BISERTA i BORUSSE. 29 sierpnia 1930 roku przybyła samica linii białowieskiej BISKAYA. W tym okresie Dyrekcja Lasów Państwowych w Białowieży przekazała rezerwat żubrów oraz opiekę nad nimi Parkowi Narodowemu. W Białowieży powstało także Laboratorium Bakteriologiczno-Łowieckie, (następnie Stacja Rozpoznawcza Chorób Zwierząt Leśnych), która funkcjonowała do 1951 r. Zarówno za czasów zaboru rosyjskiego, jak i po odzyskaniu niepodległości, z hodowlą restytucyjną żubrów, nierozzerwalnie związani byli lekarze weterynarii pracujący w Puszczy Białowieskiej (aktualnie w BPN). Laboratorium Biologiczne, którego zadaniem była opieka weterynaryjno-hodowlana i związane z żubrem prace badawcze, zorganizował i prowadził dr Konrad Wróblewski, lekarz weterynarii, który pracował w Białowieży w latach 1906–1909 jako członek komisji badającej żubry. Efektem tych badań była wydana w 1927 roku monografia jego autorstwa pt. „Żubr Puszczy Białowieskiej”.

28 czerwca 1931 roku z Ogrodu Zoologicznego w Poznaniu przywieziono do Białowieży 20. letnie żubry: GATCZYŃĘ i HAGENA, które wkrótce padły ze starości nie pozostawiając po sobie żadnego potomstwa. W 1932 roku zwierzyńiec dla żubrów rozszerzono do 59 ha, na przyległy oddział leśny nr 421. W latach 1933–1934 opiekę weterynaryjną i hodowlaną nad żubrami sprawował dr Jan Hay, późniejszy profesor Wydziału Weterynaryjnego w Warszawie.

W 1935 roku Oddział Rezerwatów, Instytutu Badawczego Lasów Państwowych ustalił zasady i wytyczne planu rozwoju hodowli żubrów w Polsce. Zgodnie z tym planem, hodowla żubrów linii białowieskiej miała być prowadzona w Białowieży i Pszczynie, z możliwością wymiany osobników pomiędzy tymi ośrodkami. Do hodowli mieszańców żubra wybrano zwierzyńiec w Smardzewi-

cach. W Puszczy Niepołomickiej postanowiono trzymać żubry linii nizinno-kaukaskiej. W 1935 roku do Białowieży przywieziono z ZOO w Sztokholmie dwa żubry linii białowieskiej. 22. letnią samicę BILMĘ i 6. letniego byka BIORNSONA. W tym samym roku opiekę weterynaryjną nad żubrami w rezerwacie hodowlanym objęła Ludmiła Baranowska-Błotnicka. Latem tego roku, w wyniku uszkodzenia ogrodzenia rozdzielające zagrody, doszło do walki dwóch byków BORUSSE i BIORNSONA. Kilka dni później BIORNSON padł w wyniku poniesionych podczas walki obrażeń. Linia nizinna utraciła cennego reproduktora. Dążąc do hodowli tylko żubrów o sprawdzonym rodowodzie, sukcesywnie wywożono z rezerwatu w Białowieży, przetrzymywane w osobnych zagrodach, mieszańce żubrobizona. Do 1936 roku wszystkie urodzone w rezerwacie żubry należały do linii nizinno-kaukaskiej.

17 kwietnia 1936 roku do białowieskiego rezerwatu sprowadzono z Pszczyny 3. letniego byka linii nizinnej PLISCHA. Byk ten miał fundamentalne znaczenie dla restytucji żubrów w Białowieży. Rok później urodziło się pierwsze od początku restytucji cielę linii białowieskiej o imieniu POLKA. Jej rodzicami byli BISCAYA i PLISCH. Od 1937 roku do wybuchu wojny opiekę weterynaryjną nad żubrami sprawował dr Tomasz Ślósarski, z wykształcenia rolnik i lekarz weterynarii. W 1938 roku, rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wprowadzono ochronę gatunkową żubra.

Tuż przed rozpoczęciem II wojny światowej w białowieskim rezerwacie przebywało 17 żubrów. 8 osobników linii nizinnej i 9 nizinno-kaukaskiej. Od 1939 do 1941 roku Puszcza Białowieska była pod okupacją sowiecką. W tym okresie opiekę nad zwierzętami w rezerwacie dalej sprawowali przedwojenni pracownicy Parku Narodowego a w Białowieży, a opiekę lekarsko-weterynaryjną sprawował Waczesław Demiaszkiewicz. W 1941 roku rozpoczęła się okupacja niemiecka podczas której nie dbano należyście o żubry. Wysoka śmiertelność nowo urodzonych cieląt oraz zły stan zdrowia dorosłych żubrów był efektem zaniedbań w żywieniu i należytej opiece nad rezerwatem. Jesienią 1943 roku Niemcy wypuścili na wolność 5 żubrów, znajdujących się w białowieskim zwierzyńcu, a z początkiem czerwca 1944 roku kolejne 20 osobników. W czasie II wojny światowej hodowla żubrów w rezerwacie poniosła dotkliwe straty. W wyniku działań wojennych i kłusownictwa zginęło wtedy 11 żubrów. Dzięki ochronie stada przez partyzantów, udało się ocalić 19 osobników. W sierpniu 1944 roku udało się wypuszczone żubry umieścić z powrotem w rezerwacie.

Na koniec 1945 roku w białowieskim zwierzyńcu żyły 22 żubry. Od 1946 roku systematycznie wywożono, trzymane w oddzielnych zagrodach, żubry linii nizinno-kaukaskiej. Ostatni osobnik tej linii został wywieziony w 1950 roku. Od tego czasu w białowieskim rezerwacie przebywały tylko żubry linii nizinnej. W latach 1947 i 1948 do Białowieży przywieziono 5 żubrów linii nizinnej z Pszczyny oraz urodzoną w berlińskim ogrodzie zoologicznym krowę BESTE. W latach 1946 i 1947 rozbudowano rezerwat, powiększając ich powierzchnię do 203 ha. W 1951 oddano do użytku nowy rezerwat żubrów o powierzchni 43 ha, bezpośrednio przylegający do rezerwatu pokazowego.

Stały wzrost liczby żubrów w hodowlach zamkniętych zmniejszył ryzyko wyginięcia gatunku, lecz dopiero utworzenie wolnożyjącej populacji dało możliwość powrotu żubra do natury. 13 września 1952 z rezerwatu hodowlanego wypuszczono na wolność do Puszczy Białowieskiej pierwsze dwa żubry. Były to roczne samce POMRUK i POPAS. Kolejnego samca wypuszczono na wolność w 1953 r. Dwie samice wypuszczono kolejno w 1953 i 1955 roku. Pierwsze cielę na wolności urodziło się w roku 1957.

Dzięki roli jaką odegrał Ośrodek Hodowli Restytucyjnej Żubrów Białowieskiego Parku Narodowego w procesie ratowania gatunku żubry mogły znów wrócić na wolność. Sukces restytucji żubrów w białowieskim rezerwacie nie byłby możliwy bez zaangażowania i ciężkiej pracy wielu osób, w tym pracowników Białowieskiego Parku Narodowego. Ośrodek funkcjonujący przy Białowieskim Parku jest nie tylko wiodącym centrum hodowli restytucyjnej żubrów nizinnych, ale także miejscem prowadzenia profilaktyki i badań weterynaryjnych. Te ostatnie prowadzone są we współpracy z weterynaryjnymi instytutami naukowymi z kraju i Europy. Ośrodek Hodowli Żubrów BPN jest również miejscem, gdzie doświadczenie zdobywają opiekunowie zwierząt, zarządcy stad oraz lekarze weterynarii specjalizujący się w chorobach zwierząt nieudomowionych, a także studenci wydziałów leśnych, zootechnicznych i weterynaryjnych.
